

تقرب الهی و رضایت حق؛ ملاک ارزش اخلاقی در نظام توحیدی

عضو هیئت علمی مجمع عالی حکمت اسلامی دستیابی به نفس مطمئنه، اتصاف به صفات حق، راضی و مرضی حق بودن را عالی‌ترین مرتبه از مراتب معیار در ارزش‌های اخلاقی برشمرد و اظهار کرد: هر فعلی که در مسیر رسیدن به این ملاک‌ها باشد، ارزشمند است.

عضو هیئت علمی مجمع عالی حکمت اسلامی دستیابی به نفس مطمئنه، اتصاف به صفات حق، راضی و مرضی حق بودن را عالی‌ترین مرتبه از مراتب معیار در ارزش‌های اخلاقی برشمرد و اظهار کرد: هر فعلی که در مسیر رسیدن به این ملاک‌ها باشد، ارزشمند است.

حجت‌الاسلام و المسلمین معلمی، عضو هیئت علمی مجمع عالی حکمت اسلامی در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، در توضیح و تعریف ارزش اخلاقی و ملاک و معیار تشخیص آن با اشاره به این‌که مطلوبیت، کمال، خوب بودن، سودمندی، زیبایی و لذت‌مندی، سعادت فردی و جمعی و امنیت روحی و جسمی به‌تنهایی یا به‌همراه هم می‌توانند ملاک ارزش به‌تنهایی یا ارزش اخلاقی بمعنی الاعم قرار گیرند، افزود: هنگامی‌که ارزش‌های اخلاقی در جهان‌بینی توحیدی مورد مطالعه قرار گیرد و اخلاق همان‌گونه‌که اسلام و قرآن به مردم معرفی می‌کنند، بررسی شود، علاوه‌بر تمامی امور فوق، چند مطلب دیگر را نیز می‌توان به این موارد افزود که ملاک ارزش، ارزش‌های اخلاقی به‌معنای عام و خاص آن قرار می‌گیرد، همچون قرب الهی.

معلمی با بیان این‌که قرب الهی یکی از مسائلی است که در آیات و روایات، کلمات مفسران، متکلمان، فیلسوفان و عرفای اسلامی بسیار بر آن تأکید می‌شود، تصریح کرد: قصد انسان از این امور نزدیکی به خداست، یعنی نزدیکی به خدا معیاری برای ارزش‌گذاری کارها به‌شمار می‌آید. با این توجه هر کاری که ما را به خدا نزدیک کند دارای ارزش اخلاقی است و هر کاری که ما را از خدا دور کند ارزش قلمداد می‌شود.

عضو هیئت علمی مجمع عالی حکمت اسلامی با اشاره به این‌که وقتی در آیات و روایات عنوان می‌شود که انسان خلیفه الله است، یعنی این‌که خلیفه شخصی باید شبیه‌ترین افراد به او باشد، افزود: انسان خلیفه بالقوه خداوند است و هنگامی بالفعل خلیفه الهی می‌شود که اتصاف به صفات حق پیدا کند و تمامی صفاتی را که می‌تواند از خدا در خود متجلی کند، به‌منصه ظهور برساند.

معلمی ادامه داد: در این صورت معیار ارزش اخلاقی هر کاری است که انسان را به صفات الهی شبیه‌تر کند، به‌عنوان مثال راست‌گویی، امانت‌داری، عدالت‌ورزی، محبت به دیگران صفات الهی را در انسان متجلی می‌کند و دزدی، خیانت در امانت، ظلم و صفاتی از این قبیل نه‌تنها انسان را از آن صفات الهی دور می‌کند، بلکه به صفاتی عکس و ضد این صفات پسندیده الهی متصف می‌کند.

این مدرس حوزه با اشاره به نفس مطمئنه و راضی و مرضی بودن حضرت حق‌خاطر نشان کرد: معیار دیگر در ارزش‌های اخلاقی، رسیدن به نفس مطمئنه و مرضی خداوند شدن است، همچون حضرت فاطمه زهرا(س) که معیار غضب و رحمت خدای متعال شده بود، لذا این مرتبه عالی‌ترین مراتب در معیار ارزش اخلاقی به‌شمار می‌آید.

این محقق و پژوهشگر با بیان این‌که معیار در ارزش‌های اخلاقی توحیدی، علاوه‌بر اموری که در تعیین ارزش و ارزش اخلاقی بیان شد، قرب الهی، اتصاف به صفات حق، نفس مطمئنه و راضی و مرضی حق بودن باید مورد توجه قرار گیرد، تصریح کرد: با این دقت، هر فعلی که در مسیر رسیدن به این ملاک‌ها باشد، ارزشمند است و هرچه تأثیر بالاتری داشته باشد، از ارزش بیشتری برخوردار است.

وی افزود: به‌عنوان مثال ممکن است عدالت‌ورزی به یک میزان انسان را به این درجه از کمال برساند و اقامه نماز به یک اندازه دیگر. البته با توجه به روایات می‌توان سهم و درجه هرکدام از اعمال را در راه رسیدن به قرب الهی تعیین کرد، مثلاً در روایات برای نماز سهم بسیار بالایی در نظر گرفته شده است، همین‌طور برای نیت خالصی که تنها برای رضایت حضرت حق باشد.

معلمی با تأکید بر این‌که عرفا در این امور اهتمام خاصی دارند، اظهار کرد: از مجموع این بیانات مشخص می‌شود که ارزش اخلاقی در نظام توحیدی، با توجه به قرب الهی، اتصاف به صفات حق و دستیابی به نفس مطمئنه جهت پیدا می‌کند. عرفا نیز با بیان شریعت، طریقت و حقیقت خواسته‌اند که این موارد را حفظ کنند، البته باید توجه کرد که هیچ‌گاه این‌گونه نیست که کسی بگوید من چون به حقیقت رسیده‌ام، از شریعت و طریقت بی‌نیاز هستم، زیرا شریعت هم ایجاد‌کننده حقیقت است و هم این‌که از حقیقت حفظ و نگهداری می‌کند.

عضو هیئت علمی مجمع عالی حکمت اسلامی با بیان این‌که همگی انسان‌ها از فطرت الهی بهره‌مند هستند، خاطرنشان کرد: فطرت

الهی می‌تواند در وجود برخی از افراد خاموش، نیمه فعال یا فعال باشد، اما اگر کسی حتی گنه‌کار در مسیر شریعت، طریقت و حقیقت گام بردارد، می‌تواند از آلودگی محض به پاکی محض برسد. البته با توجه به آیات و روایات، امکان ندارد که کسی بدون نماز، روزه، دعا، رعایت مسائل اخلاقی، ارتباط خوب با مردم، ضمیرش پاک و مصفی شود، زیرا اگر غیر از این طریق، روش دیگری بود پس چرا انبیا و اولیا به این امور اهتمام داشتند.

این مدرس حوزه با تشبیه نفس انسان به دانه گیاه تصریح کرد: یک دانه قابلیت رشد دارد اما به شرط این‌که از خاک، آب و نور مناسب برخوردار باشد. نفس انسانی نیز دقیقاً به همین شکل است، قلب باید پاک باشد تا انسان به سعادت برسد، اما باید توجه کرد که انسانی که به شریعت هیچ اهمیتی ندارد، مسلماً از دل پاک نیز هیچ بهره‌ای ندارد. قلبی پاک است که رو به سوی حضرت حق داشته باشد، در غیر این صورت قلب در مسیر تاریکی گام برمی‌دارد.

این محقق و پژوهشگر در پایان خاطرنشان کرد: گام در مسیر اخلاق و رسیدن به قرب الهی و متصف به صفات حق شدن و در نهایت مرضی درگاه الهی قرار گرفتن، برای عموم مردم است نه فقط برای یک عده افراد خاص که البته طی این مرحله باید با همراهی خضر آن مسیر صورت گیرد. مردم باید به علما و مراجعی رجوع کنند که خود سالک طریق حق هستند و به دنبال کسب شهرت و اموری از این قبیل نیستند. همچنین باید توجه داشت که اگر انسان در این امور به اهلش مراجعه نکند، حتی ممکن است به درجه‌ای برسد که عرفان کاذب بشری را حقیقت بپندارد.